

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomi

Elina Ahokainen, Erja Ahvonen & Suvi Kauvo

Jäähypenkin käyttö varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö 2018

Tiivistelmä

Elina Ahokainen, Erja Ahvonen & Suvi Kauvo
Jäähypenkin käyttö varhaiskasvatuksessa, 36 sivua.
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden tiedekunta
Sosionomi
Opinnäytetyö 2018
Ohjaajat: lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä näkyväksi varhaiskasvatuksessa käytetyn jäähypenkin menetelmän haitat ja hyödyt. Tarkoituksena oli myös tuottaa tietoa varhaiskasvattajille jäähypenkin käytöstä. Opinnäytetyömme on kirjallisuuskatsaus.

Jäähypenki on edelleen yksi suosituimmista kasvattajien käyttämistä menetelmistä. Aihe on ajankohtainen, sillä siitä käydään jatkuvasti keskustelua sekä puolesta että vastaan. Keräämämme tiedon mukaan jäähypenkin käyttö on haitallista lapselle niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Yhdysvaltalais tutkimuksen mukaan jäähypenkin käytöllä saattaa olla pitkäaikaisiakin negatiivisia vaikutuksia.

Jäähypenki terminä on kuitenkin vanhanaikainen, ja nykyään käytetään myös aikalisää tai rauhoittumispaikkaa. Tällöin menetelmä saa positiivisemmän merkityksen, ja jäähypenki käytettynä rauhoittumismenetelmänä on lapselle turvallisempi.

Jäähypenkiin liitetty tutkimustieto on mielenkiintoista, sillä aihe herättää keskustelua puolesta ja vastaan, ja aiheeseen liittyy monia erilaisia näkökulmia. Joidenkin tutkimuksien mukaan käytöstä oli selkeää hyötyä lasten käyttäytymistä havainnoissa, kun taas toisten tutkimuksien mukaan menetelmä on hyvin haitallinen.

Opinnäytetyötämme voivat hyödyntää kaikki lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset.

Asiasanat: jäähypenki, varhaiskasvatus, rangaistus

Abstract

Elina Ahokainen, Erja Ahvonen & Suvi Kauvo
The Use of Time-out Method in Early Childhood Education, 36 pages.
Saimaa University of Applied Sciences
Health Care and Social Services
Lappeenranta
Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services
Bachelor's Thesis 2018
Instructor: Outi Kokko-Muhonen, Lecturer, Saimaa University of Applied Sciences

The aim of this thesis is to describe the harms and benefits of the time-out method used in early childhood education. The purpose of this thesis is also to produce information for early childhood educators about the use of time out.

Time-out is still one of the most popular methods that is being used by educators. The subject is topical because there is continuous conversation for and against it. According to the theory that was being collected, the use of time-out causes harm for child both physically and mentally. One American research even claims that the use of time-out might have prolonged negative effects.

When Time-out is used positive and caring way, it is safe to use for children. This way it also has positive affects to behavior.

The researches about Time-out method are interesting because there can be seen a clear conflict between other researchers. Some of them suggest that Time-out is a very proper method for child discipline, and others seem to think that Time-outs are very harmful to children.

Every professional that is working with children and youth, is able to exploit the results of this thesis.

Keywords: Time-out, Early childhood education, Punishment.

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Pedagogisesti painottunut varhaiskasvatus	7
2.2	Oppimisympäristö	9
2.3	Esiopetus	9
3	4-6-vuotiaan lapsen kehitys	11
3.1	Itsesäätelytaidot	13
3.2	Temperamentti	14
3.3	Sosiaaliset taidot ja aggressiivisuus	15
4	Kasvattajan toiminta haastavissa kasvatustilanteissa	17
4.1	Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	18
4.2	Haastavat kasvatustilanteet päiväkodissa	22
4.3	Rangaistuskeinot ja seuraamukset varhaiskasvatuksessa	26
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	30
6	Tulosten yhteenveto	31
7	Pohdinta	33
	Lähteet	37

1 Johdanto

Monissa päiväkodeissa lapsia rangaistaan ei-toivotusta käytöksestä istuttamalla heitä jäähypenkillä. Tutkimusten mukaan lapsen jättämisellä yksin tunteidensa kanssa on haitallisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 112.) Yleensä jäähypenkissä on kyse eristämisestä. Vaikka menetelmää olisi käytetty rauhallisesti ja rakastavasti, jäähypenkki osoittaa lapselle, että virheen tehtyään ja ollessaan emotionaalisesti vaikeassa tilassa, hänet pakotetaan olemaan yksin. Lapsen ollessa tunteidensa vallassa hän tarvitsee aikuisen tukea ja apua tunteidensa hallintaan.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan jäähypenkki- menetelmään liittyvää kirjallisuutta ja tutkimuksia. Aihe on ajankohtainen, sillä jäähypenkki on yksi suomalaisten eniten käyttämistä rangaistusmenetelmistä. Aiheesta on paljon keskustelua puolesta ja vastaan. Opinnäytetyössämme käsittelemme jäähypenkkiä rangaistus-, sekä rauhoittumismenetelmän näkökulmasta ja nostamme esiin jäähypenkin aiemmin tutkittuja vaikutuksia.

Jäähypenkkipenkki termi on vanhanaikainen ja sana on negatiivinen ja jopa provosoiva. Nykyään kyseisestä menetelmästä käytetään yhä enemmän termejä rauhoittumispaikka tai aikalisä. Näillä termeillä jäähypenkkimenetelmä saa positiivisemmän merkityksen. Käytämme kuitenkin opinnäytetyössämme sanaa jäähypenkki, sillä se on yleisesti tunnetuin termi menetelmälle.

Opinnäytetyössämme käsittelemme myös varhaiskasvatusta, sekä 4-6- vuotiaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Työmme käsittelee jäähypenkin käyttöä varhaiskasvatuksen kontekstissa ja jäähypenkkiä käytetään yleensä yli 4-vuotiaiden lasten kanssa. Käsittelemme niitä taitoja, joiden oppiminen vaikuttaa lapsen käytökseen ja mahdollisiin käytöksen haasteisiin.

Opinnäytetyössämme pohdimme kasvattajan sensitiivisyyden ja ammatillisuuden vaikutusta lapsen käytöksen haasteisiin. Tarkastelemme myös tilanteita, joissa jäähypenkkiä käytetään, ja miten nämä tilanteet voitaisiin ratkaista toisella tavalla.

2 Varhaiskasvatus

Lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus kutsutaan varhaiskasvatukseksi. Sen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai muuna kerho- ja leikkitoimintana. Suomessa kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2018a.)

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä kasvattajien laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja kasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, kasvattajien ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. (Opetushallitus 2016, 20.)

Varhaiskasvatuslaissa 580/2015 säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Lakia sovelletaan päiväkodeissa kunnan, kuntayhtymän sekä muiden palveluntuottajien järjestämää varhaiskasvatusta. Päivähoito järjestetään niin, että se tarjoaa lapsen kasvatukselle ja hoidolle sopivan hoitopaikan sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan. Varhaiskasvatuslain tavoitteena on edistää lapsen kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä. Tavoitteena on myös toteuttaa kouluksellisen tasa-arvon toteutumista. Lain tarkoituksena on, että päiväkodissa tarjotaan monipuolista pedagogista toimintaa, joka mahdollistaa lapselle myönteiset oppimiskokemukset. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015.)

Päiväkodin pitää varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö lapselle. Kasvattajilla on oltava valmiuksia ymmärtää ja tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve sekä tarvittaessa järjestää sen mukaista tukea monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksessa on tarkoitus kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista ryhmätilanteissa. Lasta pyritään ohjaamaan eettiseen, vastuulliseen ja kestävään toimintaan, joka pyrkii kunnioittamaan toista ihmistä. Lapsella on oltava mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Tarkoituksena on

toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhempien kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. Kasvattajien on tuettava lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustalaki 580/2015.)

2.1 Pedagogisesti painottunut varhaiskasvatus

Opetushallitus on valtion virasto, joka vastaa koulutuksen kehittämisestä Suomessa. Opetushallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen, jonka mukaan lapselle laaditaan ja toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaa varhaiskasvatustalaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Suunnitelma tehdään lapselle päivähoitossa vanhempien ja kasvattajien kanssa ja siihen kootaan tietoja lapsen oppimista asioista ja mahdollisia kehittämiskohteita joita pyritään parantamaan. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa lastentarhanopettajat. Opetushallitus laatii ja päättää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden perusteella laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatuksessa jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus 2018a.)

Suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Toiminnan arviointi on osa varhaiskasvatuksen jatkuvaa kehittämistä vanhempien ja lasten välillä. Varhaiskasvatussuunnitelman yksi tavoite on huomioida vanhempien näkemys ja lapsen yksilöllisyys. Lapselle annetaan myös mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman tekoon. Kolmitasoinen varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ja lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2016, 9.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet ja yksilölliset tarpeet. Siihen kirjataan myös lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Myös lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen kirjataan varhaiskasvatus-

suunnitelmaan. Lapsen huoltajan ja päiväkodin kasvattajien huomiot lapsen kehityksestä yhdistyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Suunnitelmassa huomioidaan myös lapsen kulttuuri, kielellinen ja katsomuksellinen tausta. (Opetushallitus 2016, 10.)

Varhaiskasvatuksensuunnitelman toteutumista arvioidaan ja tarkistetaan noin kerran vuodessa. Sitä tarkastellaan heti, jos siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite tarkasteluun voi tulla päiväkodin henkilöstöltä, lapsen huoltajalta tai muulta yhteistyötaholta, jonka kanssa on tehty yhteistyötä lapsen asioissa. (Opetushallitus 2016, 11.)

Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa tarkoittaa kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolla tuetaan lasten hyvinvointia ja oppimista. Pedagogiikka tulee varhaiskasvatuksessa esiin kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudessa. Asiantuntemus sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteinen ymmärrys lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnin tukemisesta ovat tärkeitä edellytyksiä kokonaisvaltaisen pedagogisen toiminnan toteutumiselle. Myös lapsen ja hänen yksilöllisten tarpeidensa tunteminen ja huomiointi ovat tärkeitä. (Opetushallitus 2016, 20.) Koivusen (2009) mukaan varhaiskasvatuksessa lasten yksilöllisten tarpeiden huomiointi on tärkeää, mutta samalla haastava tehtävä, sillä jokaisen lapsen yksilöllisyys on huomioitava lapsen ollessa samalla osalla isompaa lapsiryhmää. Esimerkiksi perimä, ympäristö, temperamentti ja kasvatusta vaikuttavat lapsen yksilölliseen kehitykseen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 130–132.)

Varhaiskasvatuksen vaikutus lapsen elämässä on merkittävä riippumatta siitä, millainen lapsen kotitausta on. Ammattitaitoiset varhaiskasvattajat voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen jo pienillä teoilla. Avoin, positiivinen ja kannustava ilmapiiiri alkaa vahvistaa itseään. (Sajaniemi ym. 2015, 58–59.)

2.2 Oppimisympäristö

Oppiminen edellyttää motivaatiota eikä motivaatio ei koskaan synny itseksään. Sisäisen motivaation syntyminen edellyttää myönteistä ympäristöä; kaikki elolliset olennot hakeutuvat kohti myönteistä, pois kielteisestä. Varhaiskasvatuksessa ammattilaisten tehtävä on luoda positiivinen ja turvallinen oppimisympäristö lapsille. (Sajaniemi ym. 2015, 19–20.) Fyysisellä ympäristöllä on vahva vaikutus sekä lapsen oppimiseen, että kehitykseen. Hyvin suunnitellut oppimisympäristöt sallivat lasten tutkia ja mahdollistavat keskittyneen, itsejohdetun leikin. Toimiva oppimisympäristö mahdollistaa lapsille vahvojen ihmissuhteiden kehittymisen. Oikein suunniteltuna oppimisympäristö auttaa lasta luomaan sisäisen turvallisuuden tunteen. Se tukee ympäristön tutkimista ja mahdollistaa lapsille itsenäisen sekä muiden lasten kanssa tapahtuvan leikin. On tärkeää, että oppimisympäristö tukee kasvavan lapsen fyysisiä, emotionaalisia, sosiaalisia ja kognitiivisia tarpeita. (Harkness 2011.)

Jokaisessa tilanteessa ja ympäristössä lapsi käyttäytyy oman biologiansa kannalta tarkoituksenmukaisesti, esimerkiksi lapsi ei malta odottaa, vaan toimii nopeasti saadakseen mielihyvän kokemuksen. Tässä kohtaa aikuisen on tärkeää ohjata lasta sinnikkyteen, ja näkemään hieman vaivaa mielihyvän saavuttamiseksi. Näin sisäinen motivaatio alkaa muodostua. (Sajaniemi ym. 2015, 19–20.) Vastaantulevat haasteet lapsi kokee sitä myönteisemmin, mitä enemmän hänelle kertyy positiivisia kokemuksia erilaisista oppimistilanteista. Lapsen oppimisprosessia tukee lapsen herkistyminen positiiviselle palautteelle ja oppimisympäristön turvallisuudelle. (Sajaniemi ym. 2015, 41.) Jokaisella ihmisellä on tarve tulla kuulluksi ja huomatuksi. Lapsilla on oikeus kasvaa ympäristössä, jossa aikuiset osoittavat huomaavansa ja kuulevansa heidät. (Sajaniemi ym. 2015, 88.)

2.3 Esiopetus

Varhaiskasvatuksen jälkeen lapsella on oikeus saada esiopetusta. Esiopetusta säätelee perusopetuslaki, joka on osana lapsen varhaiskasvatusta ja sitä ohjaa Opetushallituksen velvoittava asiakirja nimeltään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Osallistuminen esiopetukseen tuli velvoittavaksi 1.8.2015 alkaen ja se on kuusivuotiaille tarjottavaa maksutonta opetusta. Myös oppimateriaalit

ovat maksuttomia esiopetuksessa. Tavoitteena on edistää lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tarkoituksena on myös vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Perusopetuslain (26 a §) mukaan lasten oppivelvollisuus alkaa edeltävänä vuonna, kun ensimmäiselle kouluvuodelle lähdetään. Esiopetuksessa toteutetaan myös arviointia, joka painottuu lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymiseen. Kasvattaja suorittaa arviointia jatkuvasti itsensä ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Lapsen huoltajalle tulee antaa palautetta säännöllisissä keskusteluissa. Esiopetuksessa yhteistyö kotien kanssa on erittäin tärkeää. Yhteistyön toimivuudella on suuri merkitys lapsen viihtyvyyden, kasvun ja oppimisen kannalta. (Opetushallitus 2018b.)

Kunnat ovat vastuussa esiopetuksen järjestämisestä, ja niiden on osoitettava esiopetuspaikka jokaiselle lapselle. Esiopetus toteutetaan Opetushallituksen hyväksymän normin, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja niiden mukaan laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksen laajuus on keskimäärin neljä tuntia päivässä. Esiopetuksessa lapsilla on oikeus tarvitsemaansa kasvun ja oppimisen tukeen sekä oppilashuoltoon. (Opetushallitus 2018c.)

Esiopetus on toimintaa, joka lähtee lapsen omasta kehitystasosta ja edistää lapsen kehitystä sekä uusien asioiden oppimista leikinomaisesti. Tavoitteena on lapsen minäkuvan ja oppimisen taitojen kehittyminen. Esiopetuksen toteuttamisen päävastuu on kasvattajilla, joilla on luokanopettajan tai lastentarhanopettajan koulutus. Kasvattaja ohjaa lapsia aktiiviseen vuorovaikutukseen ja tiedon hankintaan. Esiopetuksen on oltava lapselle haasteellista ja tarkoituksenmukaista. Oppimisympäristössä on tärkeää huomioida opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetukseen sisältyviä alueita ovat kieli- ja vuorovaikutus, matematiikka, etiikka ja katso-mus, ympäristö- ja luonnontieto, terveys, fyysinen ja motorinen kehitys sekä taide ja kulttuuri. (Opetushallitus 2018d.)

3 4-6-vuotiaan lapsen kehitys

Jäähypenkkiä ei suositella käytettäväksi pienille lapsille. (Webster-Stratton 2018). Varhaiskasvatuksessa jäähypenkki on edelleen yksi käytetyimmistä rangaistusmenetelmistä. Koska jäähypenkkimenetelmää käytetään yleisemmin isompien varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa työskenneltäessä, esittelemme seuraavaksi 4-6-vuotiaan lapsen yleistä kehitystä.

Fyysinen ja motorinen kehitys

4-6-vuotiaan lapsen fyysinen ja motorinen kehitys on nopeaa. Lapsen paino lisääntyy vuodessa noin 3 kilogrammaa ja pituus 5–10 senttimetriä. Lapsi on usein aktiivinen ja innokas liikkuja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a.) Leikkikäinen lapsi harjoittelee perusliikkeitä, ja liikkumisen perustaidot harjaantuvat arjessa. 4-6-vuotias lapsi osaa hyppiä jo muutamia hyppyjä yhdellä jalalla, ja voi harjoitella esimerkiksi uimista tai pyöräilyä. Lapsen tasapainoaisti kehittyy, mikä helpottaa lasta liikkumaan yhä monipuolisemmin. (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2011, 129–130.) Myös hienomotoriikka kehittyy ja sorminäppäryyttä vaativat tehtävät ovat lapselle entistä helpompia. Käsillä tekeminen on lapselle mieluista ja motivoivaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a.)

Kognitiivinen kehitys

4-vuotias nauttii sanaleikeistä, loruista ja saduista. Lapsi on kiinnostunut monista asioista. Hän pohtii syy-seuraussuhteita, mikä tukee vahvasti kognitiivisten taitojen kehittymistä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017b.) Lapsi vertailee asioita, ja kyselee erilaisista ilmiöistä ympäristössään. 4-vuotiaan puhe on useimmiten selkeää ja rikasta. Hän käyttää 5-6 sanaisia lauseita ja opettelee laskemisen alkeita. (Ojanen ym. 2011, 136.) Ajankäsitteet eivät ole vielä täysin selviä nelivuotiaalle, mutta hän kuitenkin jo hahmottaa päivärytmin. Lapsi saattaa muistaa jopa vuoden takaisia tapahtumia. 4-vuotiaana lapsi tuntee useimmiten päävärit ja piirustuksiin alkaa syntyä yhä enemmän yksityiskohtia. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017b.)

5-vuotiaana lapsen kognitiiviset taidot muuttuvat moniulotteisimmiksi ja vuorovaikutustaidot ovat yhä suuremmassa asemassa. 5-vuotiasta alkavat kiinnostaa

säännöt ja hän pyrkii suunnitelmallisempaan toimintaan. Syy-seuraussuhteet alkavat hahmottua lapselle ja lapsen moraalikäsitteiden mukaan väärin toimimisesta rangaistaan ja sääntöjä noudattamalla luvassa on palkkio. (Särkkä 2012, 19.) Lapsi oppii 5-vuotiaana yksinkertaisia laskutoimituksia ja hänen tarinoissaan alkaa olla enemmän yksityiskohtia (Ojanen ym. 2011, 136). 6-vuotias lapsi pohtii yhä enemmän erilaisia ilmiöitä ja yhteinen pohdiskelu sekä asioiden tutkiminen ovat lapselle mieluisia asioita. Numerot ja kirjaimet alkavat kiinnostaa lasta ja lapsi ymmärtää useita käsitteitä, esimerkiksi edessä, takana, nopeasti, hitaasti (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017c.)

Persoonallisuuden kehitys

4-vuotiaana lapsen persoonallisuuden kehitys vahvistuu. Lapsi on usein innokas ja utelias tutkija. Mielikuvitus alkaa elävöittää lapsen leikkejä, ja lapsi saattaa keksiä itselleen mielikuvituskavereita. 4-vuotiaan lapsen itsetunto on kehittymässä, ja hän vertailee itseään ikätovereihinsa. Itsetunnon kehitykselle merkityksellistä on se, miten lapsi pärjää muiden samanikäisten joukossa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017d.) Lapsi alkaa kokeilla omiaan sekä kasvattajien asettamia rajoja (Ojanen ym. 2011, 147).

5-vuotiaana lapsi on jo omatoiminen ja aloitteellinen. Tässä iässä lapsen persoonana alkaa näkyä entistä paremmin. Vaikka mielikuvitus on edelleen vilkas, 5-vuotias ymmärtää jo hyvin mikä on totta ja mikä ei. Lapsi nauttii huumorista ja sanaleikeistä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017e.) Esikouluikäinen lapsi haluaa osata paljon. Positiivisten oppimiskokemusten avulla lapsi oppii määrätietoisuutta ja sinnikkyyttä. Myönteiset kokemukset tukevat lapsen persoonan kasvua ja kehitystä. (Ojanen ym. 2011, 147.)

Sosiaalinen kehitys

3-6 ikävuoden välillä lapselle muodostuu itsesäätelyn ja omantunnon perusta. Sosiaaliset taidot kehittyvät ja lapsi harjoittelee tunteidensa hallintaa. 3-5 vuotiaana lapsi alkaa tutkia aikuisrooleja roolileikkien kautta. Samalla sosiaaliset taidot kehittyvät. (Särkkä 2012, 20.) 4-vuotias alkaa leikkiä yhä enemmän ikätovereidensa kanssa. Lapsi osaa leikkiä pienessä lapsiryhmässä, mutta tarvitsee

vielä aikuisen tukea ja ohjausta ristiriitatilanteissa. (Ojanen ym. 2011, 170.) Tunteiden hallinta on vielä vaikeaa, joten leikeissä saattaa ilmetä aggressiivisuutta (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017f).

Sääntöleikit ja pelit alkavat kiinnostaa lasta, mutta häviäminen on vielä hankalaa. 5-vuotias lapsi kykenee ottamaan huomioon muiden tunteita ja oppii osoittamaan myötätuntoa ja lohduttaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017g.) Lapsi opettelee neuvottelutaitoja, ja ristiriitatilanteiden selvittelyminen lasten kesken helpottuu (Ojanen ym. 2011, 170). 5-6-vuotiaan ystävyysuhteet alkavat olla kestäviä. Tunteiden nimeäminen on helpompaa ja lasten neuvottelutaidot kehittyvät. Rooleikeissä käydään läpi arkisia asioita ja rooleja, esimerkiksi lääkäri, kauppias, äiti. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017g.) 6-vuotias kiinnostuu yhä enemmän kodin ulkopuolisista asioista. Lapsi osaa toimia osana ryhmää ja noudattaa sääntöjä. Ajoittain 6-vuotias tarvitsee aikuisen ohjausta sääntöjen muistamisessa. (Ojanen ym. 2011, 170.)

3.1 Itsesäätelytaidot

Varhaiskasvatuksen yksi keskeisimpiä tehtäviä on opettaa ja tukea lasta säätelemään tunteitaan sekä kehittämään itsesäätelyn taitoja. Tunteiden ilmaisun ja itsesäätelyn taitoja opetellaan tunteiden havaitsemisen, tiedostamisen ja nimeämisen kautta. (Opetushallitus 2016, 23.)

Furmanin (2010) mukaan lapsen haasteellisen käytöksen takana on usein vaje lapsen taidoissa. Uuden taidon omaksuminen vaatii lapselta useita harjoituskertoja, minkä takia myös tunnetaitojen ja itsesäätelyn sinnikäs harjoittelu ja positiivinen, kannustava ilmapiiri ovat tärkeitä lapsen oppimisen kannalta. (Lundan 2012, 37.) Lapsen kognitiiviset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten sekä ympäristön kanssa, ja varhaiskasvatuksen tärkeä tehtävä on tukea lasten oppimisen ja ajattelun taitoja. Taitojen kehittymistä tuetaan lapsen yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla. (Opetushallitus 2016, 22.)

Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan tunteiden ilmaisun voimakkuutta sekä tunteiden ilmaisun kohdentamista. Ristiriitatilanteiden riski kasvaa sellaisen lapsen kohdalla, joka ei kykene säätelemään negatiivisia tunteitaan. Tunnetaitoja opetelta-

essa lapsen vertaisryhmä sekä kasvattaja ovat merkittävässä roolissa. Hyväksytyksi tuleminen ryhmässä on keskeistä. Kiintymyksen ja välittämisen tunteiden ilmaisu on edellytys hyväksynnälle. (Repo 2013,19.)

Lapsen itsesäätelyä ja tunnetaitoja voidaan harjoitella kanssasäätelyllä aikuisen kanssa. Kanssasäätely tarkoittaa yhteyteen asettumista lapsen kanssa. Tähän riittävät lapsen myötätuntoinen huomiointi, rauhoittava ääni ja kosketus. Kanssasäätely, eli yhteys toiseen ihmiseen on ihmiselle luonnollinen tapa palauttaa mieli ja ajatukset takaisin jäsentyneeseen tilaan. (Sajaniemi ym. 2015, 83.)

Lapsen itsesäätely helpottuu, kun lapsen kyky hallita kielteisiä tunteita kehittyy; tunteiden säätely auttaa säätämään käyttäytymistä. Hyvät tunnesäätelykyvyt ovat pohjana lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, hyvään itsetuntoon ja tasapainoiseen tunne-elämään. (Kanninen & Sigfrids 2012, 82–83.)

3.2 Temperamentti

Jokaisella ihmisellä on omanlaisensa temperamentti. Temperamentti on osa ihmisen kokonaispersoonallisuutta ja se tarkoittaa ihmisille tyypillisiä käyttäytymispiirteitä. Se on tyyli ja tapa, jolla reagoimme ympärillämme vallitseviin olosuhteisiin. Temperamentti on sisäinen, psyykinen reaktio. (Dunderfelt 2012, 17.) Keltikangas-Järvinen (2008) mainitsee, että erilaisia temperamentteille tyypillisiä käyttäytymispiirteitä voivat olla esimerkiksi ujous, sosiaalisuus, vilkkaus, rauhallisuus, äkkipikaisuus, sinnikkyys, levottomuus ja aktiivisuus. Se on yksilöllinen käyttäytymistyyli, joka on pysyvä osa ihmistä eri ikävaiheissa ja erilaisissa tilanteissa. Eri temperamenttityylien ymmärtäminen on tärkeää, mutta se ei kuitenkaan oikeuta ihmistä käyttäytymään miten tahansa. (Koivunen & Lehtinen 2016, 130–132.)

Lapsen persoonallisten piirteiden ja kehityksellisten haasteiden erottaminen toisistaan voi olla vaikea tehtävä. Esimerkiksi itsekseen leikkivän, rauhallisen lapsen käytös voidaan tulkita epäsosiaaliseksi. Kasvattajan tehtävä on arvioida lapsen toimintatapoja ja sitä, ovatko ne lapsen kehitykselle haitallisia. (Koivunen & Lehtinen 2016, 134.)

Ympäristön reaktiot vaikuttavat siihen, millainen persoonallisuus lapselle rakentuu: mitä persoonallisuuden osia se vahvistaa ja mitä heikentää. Synnynnäistä temperamenttia ei voi kasvatuksella ratkaisevasti muuttaa. Kasvattajan käsissä on, miten lapsi käyttää temperamenttiaan. Ympäristön reaktiot vaikuttavat siihen, koetaanko lapsen temperamentti voimavarana vai haasteena. (Keltikangas-Järvinen 2010, 38.)

3.3 Sosiaaliset taidot ja aggressiivisuus

Sosiaalisten taitojen opettaminen lapselle auttaa lasta toimimaan ikätovereidensa kanssa luontevasti ja ilman konflikteja. Kasvattajan ja lapsen välinen suhde on sosiaalisten taitojen opettelussa tärkeä. Tähän liittyy myös kasvattajan taito tukea lasten keskinäisiä suhteita ja auttaa ja tukea lapsia toimimaan keskenään erilaisissa tilanteissa. Lapsen yksilöllinen tunteminen ja yksilöllinen huomiointi ovat asioita, jotka tukevat lapsen positiivisen käytöksen oppimista. Tavat ja menetelmät, jotka tukevat toista lasta oppimaan, eivät välttämättä tue toista. Yksilöllisellä huomiolla voidaan oppia tuntemaan lasta paremmin, sekä tukea kokonaisvaltaisesti hänen oppimistaan. (Dunlap, Fox, Hemmeter & Strain 2004.)

Psykologia lukee aggression häiriönä ja se on mahdollisesti virheellisen oppimisen tulos tai sosiaalisen kehityksen häiriö. Tällaisen käytöksen voidaan ajatella olevan sosiaalisten taitojen puutetta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65.) Aggressiivisuus ei siis aina ole suoranaisesti huono asia, vaan se voi olla myös tervettä. Lasten kasvaessa uhmaikään ja myöhemmin murrosikään on kasvattajien hyvä tiedostaa, että aggressiivisuus on osa lapsen normaalia kehitystä. (Sinkkonen 2013.)

Aggressiolla on eloonjäämistäistelussa hyvin suuri merkitys ja tietyissä tilanteissa se on tehokkain ja asianmukaisin toimintamalli. Tehokas toimintamalli on kuitenkin eri asia, kuin sellainen toimintamalli, joka on moraalisesti hyväksyttävä. Tässä on kasvatuksellinen haaste, lapsesta yritetään kitkeä pois sellaista, jonka hän itse on todennut tehokkaaksi. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65.)

Lapsen kokiessa uhkaa hän voi reagoida aggressiivisesti. Fysiologinen aggressiotila voi syntyä sekunneissa. Reaktio ei välttämättä tarvitse minkäänlaista konkreettista uhkaa, vaan tunne uhasta riittää. Aggressiivista käytöstä voidaan selittää

esimerkiksi temperamentti piirteillä tai sosiaalisten taitojen puutteella. (Terve.fi 2018.)

Aggressiivisen käytöksen sanotaan olevan itseään vahvistavaa ja se tarkoittaa lapsen ymmärrystä siitä, että päämäärään on mahdollista päästä nopeasti ja silloin jatkossakin kannattaa toimia niin. Näin toimii myös aikuinen, jos häntä ei ole kukaan pysäyttänyt ja jos hän on tottunut näin toimimalla saavuttamaan päämääränsä. Sen sijaan sosiaalinen käytös ei välttämättä ole itseään vahvistavaa. Jos lapsi on lyönyt yhtä lasta, ottanut lelut toiselta ja kolmatta potkaissut, nousee hänen sosiaalinen statusensa suuremmaksi kuin lapsella, joka on antanut kaikki lelunsa toisille ja hymyillyt empaattisesti. Silti lapsille pitää alusta lähtien opettaa käytöstä, joka on aikuisten normien mukaista. (Keltikangas-Järvinen 2010, 66.)

Aggression suuruus on kiinteästi yhteydessä lapsen ikään ja vähenee lapsen iän myötä. Aggressio muuttua myös muotoaan enemmän verbaaliseksi suoran aggression sijaan. Fyysinen aggressio ilmenee yleensä lapsella 1 vuoden iässä, tästä eteenpäin se lisääntyy ja on huipussaan 2-3 vuoden iässä ja se vähenee kolmannen ikävuoden jälkeen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 67.)

Lapsen sosiaaliseen oppimiseen vaikuttavat vanhemmat monin eri tavoin. Lapsi oppii mallioppimisen avulla vanhemmiltaan, jolloin myös aggressiot voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. Tarkasteltaessa vanhempien kasvatusmetodeja liitetään rankaiseminen usein aggressioon. Se, että fyysinen rankaiseminen lisää fyysistä aggressiivisuutta, on vanhaa tietoa. Ainoa positiivinen tulos fyysisestä rankaisemisesta on välitön totteleminen. Koska fyysinen rankaiseminen ei auta lasta sisäistämään moraalialia, lisääntyy aggressiivisuutta ajan kuluessa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 181–182.)

Psykologian ihmiskäsityksen mukaan ajatellaan, että ihmiset ovat syntyjään hyviä. Paha tekee sellainen ihminen, jolle itselleen on tehty paha. Tämän vuoksi on hyvin vähän tietoa siitä, miksi on niin paljon synnynnäisiä eroja lasten välillä aggressiivisen käyttäytymisen todennäköisyydestä. On selvää, että kokemusten ja kasvatuksen kautta syntyy aggressiivisuus, vaikka valmiudet aggressiivisuuteen ovat hyvinkin erilaisia. Jotkut lapset oppivat sen heti, toiset eivät milloinkaan,

toisia tarvitsee tiukasti rajoittaa ja toiset tarvitsevat ohjeistusta hyvin vähän. (Keltikangas-Järvinen 2010, 182.)

4 Kasvattajan toiminta haastavissa kasvatustilanteissa

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan toteuttivat Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hanketta vuosina 2009–2010 ja hanke oli sosi-aali- ja terveystieteiden ministeriön rahoittamaa. (Kirves & Stoor-Grenner 2018b.)

Kirves ja Stoor-Grenner tekivät laadullisen selvityksen siitä, miten kiusaaminen näkyy päiväkodissa ja osana selvitettiin, miten riidat ja konfliktit lasten ja kasvat-tajien mielestä selvitetään. Tutkimuksen mukaan kasvattajilla ja lapsilla on asi-asta eri näkemykset. Henkilökunta kertoi, että he ratkaisevat konfliktit ja kiusaa-mistilanteet ennaltaehkäisevästi ja keskustelemalla, kun taas lapset kertoivat asioita, jotka seuraavat konflikteja suoraan. (Kirves & Stoor-Grenner 2018b, 40–41.)

Lasten mukaan aikuiset laittavat jäähyille, ottavat puhutteluun ja antavat ran-gaistuksia.

No ne laittaa penkille ja sit saa istuu ja mieltii, niin on kans meillä kotona.

Ne laittaa sen istumaan tai pyytään anteeks, jos ei pyydä, niin pitää mennä jää-hyypenkille.

Jos tekee tosi tosi tosi tyhmästi, niin pitää tehdä se (istua rangaistuspenkillä) mutta silleen käy jos on TOSI tyhmästi ja se on niin harvoin.

(Kirves & Stoor-Grenner 2018b, 40–41.)

Aikuisten mukaan tilanteessa toimitaan ennaltaehkäisevästi ja pohditaan yh-dessä, mikä on lapsen parhaaksi. Ensin hoidetaan akuutti tilanne, minkä jälkeen keskustellaan joko koko ryhmän kanssa tai yksittäisen lapsen kanssa sekä teh-dään yhteistyötä vanhempien kanssa. Selvityksessä käy myös ilmi, että lapset huomaavat nopeasti, kenelle kasvattajista tapahtuneesta kannattaa kertoa. Sel-vityksessä kuvataan, kuinka eräs tyttö kertoo, että hän sanoo aina samalle kas-vattajalle päiväkodissa saamastaan kohtelusta, koska tämä suhtautuu asiaan vakavasti.

Mitä sinä teet, jos et saa olla mukana leikissä? (Haastattelija)

Voi myös mennä ja sanoa tädeille. (Tyttö 5v.)

Mitä he yleensä sanovat? (Haastattelija)

Ne laittaa yleensä rangaistuspenkille tai sitte ne alkaa puhua tai sitte mä sanon jotain Katjalle (opettaja) ku Katja sanoo... ne ei saa jättää mua pois leikistä, siksi sanon Katjalle... Katja ei ikinä jätä mua leikistä... (Tyttö 5v.)

(Kirves & Stoor-Grenner 2018b, 40–41.)

Lapset huomaavat aikuisten käytöksestä ja sanoista sen, mitä he pitävät lasten välisessä kanssakäymisessä hyväksyttävänä. Lapset huomaavat myös, millaisia asenteita aikuisilla on. Lasten mielestä asioihin puuttumattomuus viestii heille, että käytös on hyväksyttävää. (Kirves & Stoor-Grenner 2018b, 40–41.)

4.1 Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus

Lastenhuoltolain ensimmäinen pykälä on säilynyt muuttumattomana osana lainsäädäntöä 1980-luvun alusta lähtien ja muodostaa keskeisen perustan kaiken lapsiin kohdistuvan väkivallan kriminalisoinnille. Vähäisempää huomiota on saanut fakta, jossa lainsäädännön tasolle asetettiin kieltojen lisäksi se, minkälaisessa hengessä lapsia tulee kasvattaa. Hellyys, turva ja ymmärrys kuuluvat kannustavaan kasvatukseen. Oikeus väkivallattomaan ja rakastavaan kasvuympäristöön on yksi keskeisimpiä asioita lasten elämässä, josta kaikkien lasten pitäisi poikkeuksetta nauttia. Rakkauden lisäksi tarvitaan selkeitä ja johdonmukaisia rajoja ja lasta tulee ohjata kannustaen ja keskustellen. (Hyvärinen 2017, 5.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa edellytetään kasvattajilta sensitiivisyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Pedagogisesti sensitiivinen kasvattaja huomaa lapsen aloitteet, tunnetilat ja reaktiot. Kasvattaja vastaa lapsen aloitteisiin ja muuttaa omaa toimintaansa havaintojensa mukaisesti. (Opetushallitus 2016, 38.) Kasvattaja voi myös hyvällä suunnittelulla vaikuttaa tilanteisiin, joissa lapsella esiintyy ei-toivottua käytöstä. Ennakointi erilaisissa tilanteissa helpottaa toiminnan sujumista. Päiväkodin arjen tilanteita suunnitteleamalla etukäteen voidaan ehkäistä riskejä lapsen aggressiivisen käytöksen puhkeamiselle. Kasvattaja tuntee lapsen, ja tietää millaiset tilanteet saattavat laukaista lapsessa käytöksen ongelmia. (Dunlap ym. 2004).

Lapsi kehittyy vuorovaikutuskokemuksissa, joten näissä lapsilähtöisissä vuorovaikutustilanteissa mahdollisuus oppimiseen on hyvä. Kasvattajan tärkein tehtävä on tukea lapsen kehitystä sekä vahvistaa niitä osa-alueita, jotka ovat lapselle luonnostaan haasteellisempia. Lapsi hyötyy vahvasta yhteyden kokemuksesta aikuiseen. Tällaisen yhteyden luomista edellyttää kasvattajan sensitiivisyys. Yhteys kasvattajan ja lapsen välillä voi olla aktiivista osallistumista tai myötäelävää läsnäoloa. (Mäkelä 2018.)

Lapsen tarpeet ovat universaaleja. Ravinto, liikunta, lepo, nähdä ja kuulla tuleminen, itsesäätelytaitojen oppiminen, arvostetuksi tuleminen, vapaus tutkia ja kokea onnistumista, oman kulttuurin oppiminen ja ryhmään hyväksytyksi tuleminen ovat asioita, joita jokainen lapsi tarvitsee. Sensitiivinen kohtaaminen mahdollistaa lapselle myönteisen kokemuksen kuulla ja nähdä tulemisesta. Myös leikki, yhteistoiminta, vertaissuhteet ja aikuissuhteet ovat lapsen kehityksen kannalta tärkeitä. (Mäkelä 2018.)

Lapselle on tärkeää tuntea olevansa arvostettu kasvattajan silmissä. Positiivisen suhteen rakentaminen ja vahvistaminen lapsen ja kasvattajan välille on hyvin tärkeää. Vahvan suhteen avulla lapselle voidaan opettaa sopivaa käytöstä sekä sosiaalisia taitoja. Lapsille, joilla on positiivinen suhde kasvattajaansa etsivät positiivisempia keinoja aikuisen huomion saamiseksi. (Dunlap ym. 2004).

Aikuisen ja lapsen välisessä hyvässä vuorovaikutuksessa aikuinen mukauttaa omaa ääntään, liikkeitään ja asentojaan välittääkseen lapselle tunnetiloja. Kehon elekielen mukauttamisesta lapsi saa huomatuksi tulemisen tunteen. Jo tämä auttaa lasta säätelemään reaktioitaan. Aikuisen myötäelämisen kautta lapsi oppii eläytymään toisten ihmisten tunteisiin. (Sajaniemi ym. 2015, 96.) Ammattilainen herkistyy huomaamaan merkkejä lapsen käytöksestä lapsen mielen mennessä reaktiiviseen tilaan. Tällaisessa tilanteessa aikuisen on hyvä vahvistaa omaa turvallisuuden tunnetta edistävää viestintäänsä. Aikuisen toiminta vastaavissa tilanteissa on ratkaisevan tärkeää, sillä lapsi kokee vihaisen aikuisen uhkaavana, minkä takia tilanteet usein kärjistyvät. Lapsen ajatukset voidaan saada takaisin järjestykseen kanssasäätelyn avulla. Kun yhteys lapseen on jälleen saavutettu, lasta voidaan ohjata huomaamaan ja arvioimaan omien tekojensa seurauksia ja nimeämään tunnereaktioita. (Sajaniemi ym. 2015, 112.)

Mikäli lasta rangaistaan hänen ollessaan reaktiivisessa tilassa, lapsi ei opi itsesäätelyn taitoja. Jos lasta tällaisissa tilanteissa toistuvasti rangaistaan, hän oppii mieltämään ympäristönsä vaaralliseksi, ja kokee ettei saa turvaa aikuisesta juuri silloin kun hän sitä eniten tarvitsisi. Lapsen reaktiivisuuden hetket ovat haastavuudestaan huolimatta hyviä tunnetaitojen ja itsesäätelyn oppimishetkiä. Kasvattajan on vain jaksettava ymmärtää mitä lapsen mielessä tapahtuu ja mitä hän tarvitsee. (Sajaniemi ym. 2015, 115.)

Aikuisen rooli on merkittävä pienelle lapselle, koska he luottavat aikuisen apuun. Empaattinen ja taitava aikuinen saa lapset puolelleen ja pienetkin lapset kertovat herkästi asioitaan ja tilanteet saadaan tuotua aikuisten tietoon. On tärkeää puutua lasten välisiin konflikteihin ja riitoihin, mutta huomioitava, että tilanteisiin puututaan tilanteen vaatimalla tavalla, koska jokainen konflikti- ja riitatilanne on erilainen. On haastavaa löytää sellaisia ratkaisumalleja tai ohjeita, jotka kävisivät kaikkiin tilanteisiin. Lasten tunteminen ja tilanteen havainnointi tuottavat oikeanlaisen toimintatavan. Jokaisen osapuolen tulee tietää, miten konfliktiin oikeanlaaisesti puututaan, kun sellainen tulee esiin. Vanhempia on informoitava, miten päiväkodissa ristiriitatilanteissa toimitaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2018a, 19–20.)

Kiusaamistilanteet ratkotaan eri lailla kuin riidat, koska uhri ei kiusaamistilanteessa pysty itseään puolustamaan. Aikuisen on tärkeää olla tietoinen, kuinka kiusaaminen ilmiönä toimii, jotta hän pystyy arvioimaan, onko kyseessä tasavertaisen lasten riitely vai kiusaamistilanne. Se aikuinen, joka saapuu kiusaamistilanteeseen ensimmäisenä, arvioi jokaisen tilanteen erikseen. Kahden tasavertaisen lapsen riitely siitä, kuinka leikki jatkuu, on hyvää harjoitusta sosiaalisille taidoille. On tehtävä kompromissi leikin jatkumisesta ja huomioida toisen mielipide, sekä saada oma mielipide kuulluksi. Tällaisessa tilanteessa on aikuisen hyvä pysytellä taka-alalla ja ohjailta kyseistä tilannetta hieman kauempaa. Jos kyseessä on kuitenkin kiusaamistilanne, on aikuinen vastuussa, että tilanne selvitetään ja järjestetään seuranta. (Kirves & Stoor-Grenner 2018a, 20.)

Kaltoinkohteluun on aikuisen aina puututtava. Kun aikuiset tuntevat hyvin lapsiryhmänsä, lasten yksilölliset tavat reagoida sekä heidän temperamenttinsa, tietävät he lasten sietokyvyn kestää kaltoinkohtelua. Joku lapsi voi herkästikin tun-

tea itsensä loukatuksi ja toinen lapsi kestää hyvinkin paljon. Aikuisten suhtautuessa vakavasti tilanteisiin he kertovat lapselle, että ovat asian havainneet, eivätkä sitä hyväksy. Lapselle tulee tunne, että toiminta ei ole sallittua ja jo vakava suhtautuminen riittää puuttumiseksi jolloin lapsi mahdollisesti lopettaa negatiivisen käytöksen. (Kirves & Stoor-Grenner 2018a, 20.)

Vuonna 1987 ruotsalainen Anatol Pikas kehitti mallin kiusaamisen kitkemiseksi kouluista. Menetelmässä herätellään kiusaajan myötätuntoa uhria kohtaan ja nostetaan esiin yhteinen huoli pärjäämisestä. Pikasin menetelmää voi käyttää soveltaen myös pienten lasten parissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2018a, 21.)

Kun mietitään seuraamuksia ja rangaistuksia, on hyvä huomioida, millaista apua ja tukea tarvitsee sekä kiusaaja, että kiusattu. Yhtä lailla kiusaaja tarvitsee aikuisen turvaa, apua ja empaattista kohtelua kuin kiusattukin. Lapselle tämä ei merkitse sitä, että sille, joka on kiusannut, ei voisi suuttua. Jos lapsi toistuvista kielloista ja pyynnöistä huolimatta on väkivaltainen toisia kohtaan ja kohtelee muita loukkaavasti, on oikeutettua suuttua lapselle. Tällaisessa tilanteessa aikuisen pitää huomioida lapsen tarpeet ja sellaiset taustatekijät, jotka vaikuttavat lapsen jatkuvaan huonoon käytökseen. Kun lapsen käyttäytymistä ymmärtää, pystyy kasvattajana suhtautumaan positiivisemmin lapseen ja tuottamaan hänelle positiivisia vuorovaikutuksen kokemuksia. (Kirves & Stoor-Grenner 2018a, 22.)

Lapsi rauhoittuu, kun hän kokee aikuisen viisaampana, itseään suurempana ja turvallisena. Rajat kerrotaan jämäkästi, mutta rangaistuksista ei ole yleensä apua, sillä huomio siirtyy tällöin väärään asiaan. Myös pelko rangaistuksesta voi estää lasta kertomasta mitään. Jos lapsi kokee, että aikuinen on vihainen tai muuten pelottava, ei lapsi pysty ajattelemaan omaa käytöstään eikä myöskään miltä toisesta lapsesta tuntuu. Kun lapsi tuntee, että häntä kuunnellaan ja kasvattaja on hengessä mukana lapsen kokemuksessa, on lapsi vastaanottavaisempi sekä muiden lasten näkökulmille, että ohjaukselle. 3-4 vuotiaasta alkaen on mahdollista vähitellen ymmärtää toisen ihmisen näkökulmaa. Jokainen pieni lapsi opettelee käytöksen ja omien tunteiden hallintaa. Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen käsittely jatkuu vielä kouluiässäkin. On tärkeää muistaa, lapsen käytös ja lapsi itse ovat eri asia. Ei ole tuhmaa tai ilkeää lasta, vaikka käytös ei olisikaan hyväksyttävää. Jokainen voi oppia hyvää käytöstä. Lapsi pitää tärkeänä, että hän ei jää

yksin hankalissa tilanteissa, vaan vanhempi jakaa lapsen kokemukset ja tunteet hänen kanssaan sekä ohjaa lasta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017h.)

4.2 Haastavat kasvatustilanteet päiväkodissa

Lapsen käyttäytyessä impulsiivisesti, äkkipikaisesti tai aggressiivisesti lapsen on tärkeä saada heti aikuisen tukea. Lapsi tarvitsee aikuista nimeämään tunteitaan sekä kestämään tunteen voimakkuuden kanssaan ja purkamaan tilannetta. Aikuisen tehtävä on sanoittaa tilannetta lapselle, nimetä lapsen läpikäymiä tunteita sekä luoda turvallinen ympäristö lapselle ja auttaa häntä saamaan järjestys sisäiseen maailmaansa. (Repo 2013, 135.)

Lapsen ollessa reaktiivisessa tilassa voidaan tilanteen rauhoittamiseksi erottaa lapsi kaikesta, mikä saattaisi ylläpitää kyseistä käytöstä. Liisa Keltinkangas-Järvisen mukaan (2010) lapsi pitäisi jättää yksin erilleen muista ihmisistä. Hänen mukaansa tilanteen kärjistyessä niin, ettei lapsi itse kykene rauhoittumaan, lapsi on siirrettävä konkreettisesti pois tilanteesta. Näin saadaan käyttäytymiseen katkos. Keltinkangas-Järvinen (2010) kirjoitti teoksessaan Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot, että vaikka lapsi saattaa kokea tilanteen rangaistuksena, positiivisten vahvistajien poistaminen on tilanteena neutraali ja tehokkaampi menetelmä kuin rankaiseminen. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 244–248.) Samaa mieltä ovat Katri Kanninen ja Arja Sigfrids (2012). Heidän mukaansa tehokas menetelmä lapsen reagoiessa negatiivisesti on lapsen siirtäminen pois tilanteesta. Kannisen ja Sigfridsin mielestä oleellista kuitenkin on se, että lapsella on mahdollisuus rauhoittua samassa tilassa muiden lasten kanssa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 195–196.)

Yhden kasvattajan on hyvä olla lapsen lähellä seuraamassa ja sanoittamassa tilannetta. Kunnon raivokohtaus on heidän mukaansa hyvä syy eristää lapsi muusta ryhmästä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 195–196.) Repo kertoo sen sijaan ryhmästä eristämisen olevan lapselle haitallinen kokemus. Ihmisellä on perustarve kuulua sosiaaliseen ryhmään. Torjutuksi ja eristetyksi tuleminen estää tämän perustarpeen toteutumisen. Repo kirjoittaa, että jos lapsi kokee olevansa pidetty ja hyväksytty ryhmän jäsen, se tukee hänen kehitystään ja päinvastoin. (Repo 2013, 125.)

Jäähyphenkin leimaama, ryhmästä eristetty lapsi on vaarassa syrjäytyä vertaisryhmästään ja on suuremmassa riskissä tulla kiusatuksi. Lapsen täytyy päästä ryhmässään vuorovaikutussuhteeseen muiden kanssa sekä tuntea kuuluvansa ryhmään. Täyttämättömät yhteenkuuluvuuden tarpeet aiheuttavat ahdistuneisuutta, yksinäisyyttä ja eristyneisyyden tunnetta. (Repo 2013, 125.) Keltikangas-Järvinen kuitenkin toteaa, ettei lasta saisi jättää yksin kovin pitkäksi aikaa. Hänen mielestään 10–15 minuuttia on riittävä aika, pienillä lapsilla muutama minuutti. Hänen mukaansa menetelmän tehokkuus ei ole riippuvainen yksin vieteystä ajasta, mutta liian pitkään yksin oltuaan lapsi saattaa kokea hylätyksi tulemisen tunteita. On erittäin tärkeää, että tällaisissa tilanteissa lapsi kokee kasvatajan olevan koko ajan hänen käytettävissään sekä valmiina vahvistamaan lapsen itsesäätelyn yrityksiä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 244–248.)

Laura Revon tutkimuksen mukaan (2013) suomalaisissa päiväkodeissa lapsia ojennetaan usein suoria rangaistuksia käyttämällä, ja jäähyphenkin käyttäminen on yksi yleisimmistä suoran rangaistuksen keinoista. Mikään tutkimus ei kuitenkaan tue tätä rangaistusmenetelmää. (Repo 2013, 153.) Kanninen ja Sigfrids ovat samaa mieltä Revon kanssa siitä, että jäähyphenkki rangaistusmenetelmänä ei opeta lapselle uudenlaisia käytösmalleja. Heidän mukaansa rangaistuksilla ei yleensä ole mitään yhteyttä itse tapahtumaan ja rangaistuksen sävy on helposti alistava, komenteleva ja arvosteleva. (Kanninen & Sigfrids 2012, 191.)

Kannisen ja Sigfridsin mukaan suomalaisissa päiväkodeissa on usein käytössä ns. jäähytuoli, jota käytetään lapsen ei-toivotun käytöksen lopettamiseksi. Nykyään käytetään terminä ennemmin rauhoittumispaikkaa, sillä se on sanana myönteisempi ja vähemmän leimaava. (Kanninen & Sigfrids 2012, 195.) Repo on kuitenkin sitä mieltä, että nämä erilliset nimetyt alueet, olivat ne sitten rangaistus- tai rauhoittumispaikoiksi nimettyjä, ovat erittäin leimaavia. (Repo 2013, 153.)

Toinen nykypäivänä käytetty termi rauhoittumispaikan lisäksi on aikalisä. Aikalisää käytetään monissa näyttöön perustuvissa ohjelmissa yhtenä käytösongelmien vähentämisen työkaluna, jota kuitenkin käytetään harkiten ja valikoivasti

aggressiiviseen ja tuhoavaan käytökseen. Se on tehokas, kun sitä käytetään yhdessä soveliaan käytön vahvistamisen keinojen kanssa.

Liisa Ahosen mukaan kriittistä suhtautumista rangaistuksiin ei tule ymmärtää niin, että lapselle ei sallittaisi minkäänlaisia seuraamuksia. Loogiset seuraamukset saattavat olla erinomaisia lapsen sosiaalisemotionaalisessa kehityksessä. Joidenkin ihmisten mielestä sana seuraamus on ns. punainen vaate rangaistus-sanalla sijaan. Lapsia saa kyllä rangaista, jos käytetään toiminnasta sanaa seuraamus. Seuraamuksella on kuitenkin erilaiset lähtökohdat kuin käsitteellä rangaistus. Seuraamuksen perimmäinen tarkoitus on tukea lapsen sosiaalisemotionaalista kehitystä, ei toimia rangaistuksena hänen vasta kehityksessä olevista taidoistaan. Jotta seuraamus ei muuttuisi rangaistukseksi, sen pitää olla looginen ja huomioida lapsen sosiaalisemotionaalinen kehitys. (Ahonen 2017, 231.) Kun käsitellään loogisia seuraamuksia ja niiden hyödyntämistä kasvatuksessa, on huomioitava muutamia erittäin tärkeitä periaatteita. Puitteiden pitää olla kunnossa ennen seuraamusten langettamista. Tässä kohtaa puitteilla tarkoitetaan muun muassa sitä, että odotukset lapsen toimintaa kohtaan ovat realistiset ja lapsi varmasti tietää minkälaista toimintaa häneltä odotetaan. (Ahonen 2017, 232.)

Jos lapsi yhteisen laululeikin aikana koko ajan huutelee häiritseviä kommentteja, suunnataan lapsen huomio hänen omaa toimintaansa kysymyksellä. Menetään lapsen luo ja kysytään, mitä hän tekee. Jos lapsi ei vastaa kysymykseen ja jatkaa huonoa käytöstään, nimeää kasvattaja lapselle tämän toiminnan ja kertoo miten se vaikuttaa muihin ryhmän lapsiin. Seuraavaksi kerrataan lapselle, miten hänen tulisi toimia ja tarjotaan hänelle tukea käyttäytymisen säätelyyn. Jos lapsi todellakin tietää, minkälaista toimintaa häneltä tässä tilanteessa edellytetään, odotukset ovat realistisesti arvioitu, mutta lapsi silti jatkaa huonoa käytöstään, on aika miettiä seuraamuksia. Lapselle pitää kuitenkin tarjota mahdollisuus toimia odotusten mukaisesti. (Ahonen 2017, 232–233.)

Paljon käytetty ja melko toimiva menetelmä on kaksi huomautusta. Ensimmäinen huomautus annetaan silloin, kun kerrataan lapsen kanssa hänen toimintaansa kohdistuvia odotuksia, häiritsevän käyttäytymisen jo alettua. Mikäli häirit-

sevä käyttäytyminen jatkuu, annetaan toinen huomautus. Lapsen käyttäytymisestä seuraa seuraamus, jos häiritsevä käyttäytyminen jatkuu toisesta huomautuksesta huolimatta. Kahden huomautuksen menetelmä toimii hyvin, jos lapsella on jo valmiudet säädellä omaa toimintaansa, mutta ryhmätilanteissa kiusaus muiden huvittamiseen on suuri. (Ahonen 2017, 232–233.)

Huomautukset lapselle tulee antaa lämpimän jämäkästi, ei tuomitsevasti eikä vihaisesti. Huomautusten antamisessa on aina huomioitava kasvattajan tarjoama tehostettu tuki eli lapselle on annettu mahdollisuus toimia muulla tavalla. Tässä menetelmässä on kuitenkin riskinsä, koska liian usein kyseistä menetelmää hyödynnetään tilanteissa rankaisemisella uhkaamisena ja tällöin huomautusten idea kääntyy pääläelleen. Kasvattajalle saattaa kiireisessä tilanteessa tarjoutua porsaanreikä, jolloin tuen tarjoaminen saatetaan kokonaan sivuuttaa ja tällöin tilanteen ohjaaminen jää ainoastaan huomautusten varaan. On myös väärin unohtaa antaa lapselle positiivista palautetta, kun lapsi on toimintaansa muuttanut. Jos lapsi ei saa toivotun laiselle toiminnalleen vahvistusta, on suuri todennäköisyys, että lapsi palaa pian takaisin häiritsevän toiminnan pariin. (Ahonen 2017, 232–233.)

Haastavia tilanteita saattaa tulla lapsen eteen hänen osallistuessaan varhaiskasvatuksen ryhmiin. Lapsi saattaa kokea, että häntä on kiusattu ja kohdeltu huonosti tai hän on itse käyttäytynyt epäreilusti ja kiusannut. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen oloon päiväkodissa. Turvallisesta ilmapiiristä ja viihtyisän ryhmän luomisesta vastaavat aikuiset. Vanhemmat voivat edesauttaa tällaista huomioon ottavan ryhmän syntymistä tukemalla lasta hyvään kaveruuteen toimimalla yhteistyössä päiväkodin työntekijöiden kanssa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017h.)

Jokainen ymmärtää, että meidän teoillamme on seuraamuksia. Moni kasvattaja pitää erittäin tärkeänä sitä, että rajojen rikkomisesta on seurauksensa. Kun puhutaan pienten lasten rangaistuksista ja seuraamuksista, on niitä arvioitava hyvin kriittisesti ja mietittävä, millaisiin tavoitteisiin niiden uskotaan vastaavan ja pohdittava, opettavatko ne lapselle juuri niitä taitoja, joita hän tarvitsee pystyäkseen noudattamaan yhteisiä sääntöjä. (Ahonen 2017, 228.)

Liisa Ahonen ottaa kantaa muun muassa siihen, miksi sosiaalisemotionaalista tukea tarvitsevat lapset eivät hyödy rangaistuksista. On mietittävä niitä tulkintoja ja käsityksiä, joita käsitteeseen rangaistus sisältyy. Yleensä ajatellaan mustavalkoisesti, että jos lapsi toimii vastoin sääntöjä, häntä täytyy rangaista. Jos lapsi esimerkiksi jatkuvasti leikki-tilanteessa päiväkodissa hermostuu ja lyö vierustoveriaan tai lapsi jatkuvasti häiritsee ryhmätoimintaa huutelemalla sopimattomia asioita, ansaitsee hän toiminnallaan rangaistuksen. Kun tilannetta tarkastellaan niin, että otetaan mukaan myös kaikki harmaan sävyt, muuttuu tulkinta oleellisesti. Jos lapsen haastavan käyttäytymisen taustalla onkin vasta kehitysvaiheessa olevat sosiaalisemotionaaliset taidot, tuntuu rankaiseminen epäoikeudenmukaiselta. Tällöin rangaistuksesta ei ole hyötyä, koska lapsella ei ole vielä valmiuksia tässä tilanteessa toimia toisella tavalla. (Ahonen 2017, 228–229.)

4.3 Rangaistuskeinot ja seuraamukset varhaiskasvatuksessa

Lasten oikeus fyysiseen koskemattomuuteen Suomessa on vahvistunut historiallisen kehityksen myötä. Iso askel on ollut Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen saattaminen lainsäätöksi vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 19 kieltää kaiken lapsiin kohdistuvan henkisen ja ruumiillisen väkivallan, pahoinpitelyn, vahingoittamisen, laiminlyönnin, välinpitämättömän tai huonon kohtelun, ja hyväksikäytön. Lisäksi artikla 37 kieltää lapsen rankaisemisen julmalla tai halventavalla tavalla. (Hyvärinen 2017, 6.)

Jäähypenkki on ollut suosittu menetelmä 1950-luvun lopulta lähtien, jolloin psykologi Arthur Staats loi termin ja julisti sen toimivaksi kasvatukseen. Menetelmä luotiin vaihtoehdoksi sen aikaisille rangaistusmenetelmille. (Martinelli 2018.) Staats kehitti menetelmän behavioristisen oppimiskäsityksenä ympärille, ja hänen mukaansa ihmisen psykologinen maailma voidaan selittää täysin hänen käyttöksensä perusteella (Learning theories 2017). Menetelmän kansan tietoisuuteen 1960-luvulla toi kuitenkin Montrose Madison Wolf, jota pidetään jäähypenkin keksijänä. Wolf huomasi, kuinka suuri vaikutus aikuisen antamalla huomiolla on lapsen käyttökseen. Hänen mukaansa jäähypenkki oli hyvä rangaistusmenetelmä, sillä se ei sisältänyt lainkaan väkivaltaa. (Friman 2005.)

Quetschin, Wallacen, Herschellin ja McNeilin (2015) mukaan jäähyenkin oikeanlaisella käytöllä on todettu olevan positiivista vaikutusta lasten käytöksen ongelmiin. Jäähyenkin käyttöä kritisoidaan usein ottamatta selvää se oikeanlaisesta käytöstä sekä sen positiivisista vaikutuksista. Jäähyenkin käyttö on perusteltua, jos lapsi käyttäytyy sopimattomasti, ja jos lapsen käytös vaikuttaa lapsen omaan tai muiden turvallisuuteen. Jäähyenkin on tarkoitus olla yksi menetelmä monien muiden joukossa, jolla saadaan aikaan lapsen rauhallista ja kontrolloitua käytöstä. Jäähyenkillä istumisen jälkeen kasvattaja auttaa lasta tunteidensa kanssa positiivisella huomiolla. (Quetsch, Wallace, Herschell & McNeil 2015.)

Dunlapin, Foxin, Hemmeterin ja Strainin (2004) mukaan jäähyenkin menetelmän tarkoitus on opettaa, hoivata ja rohkaista positiivista käytöstä. Vain hyvin koulutettujen kasvattajien pitäisi käyttää jäähyenkinä, ja silloinkin vain jos muita menetelmiä on kokeiltu ja ne on todettu tehottomiksi. Jäähyenkinä pitäisi käyttää vain harvoin ja vain tietynlaisen käytöksen ongelmien ilmetessä, kuten aggressiivinen käytös itseä tai muita kohtaan. (Dunlap ym. 2004).

Laura Repo on jakanut varhaiskasvatuksessa käytettävät rangaistuskeinot kolmeen eri luokkaan: yhteyden luominen ja kuunteleminen, kohtaaminen ja sovitteleminen ja säännöt ja seuraamukset. Yhteyden luomiseen ja kuunteluun pohjautuva ajattelu perustuu humanistiseen ihmiskäsitykseen. Sen idea on, että kasvattajan rooli on luoda väärin käyttäytyvälle lapselle kannustava ja toimintaa helpottava ympäristö. Kohtaamiseen ja sovittelemiseen pohjautuva ajattelu perustuu kehityspsykologiaan, jossa kasvattaja kohtaa lapsen vaikeudet neuvottelemalla väärinkäytöksen loppumiseksi. Sääntöihin ja seuraamuksiin perustuva ajattelu perustuu kontrolliin, jossa kasvattaja käyttää maksimaalista valtaa lapsiryhmässä. Tämä ajatussuunta perustuu behavioristiseen oppimiskäsitykseen, jossa kasvattaja rankaisee sääntöjen noudattamatta jättämisestä. (Repo 2013, 85.)

Jälki-istuntoa on kaikille tuttu rangaistus koulumaailmasta, jota on kritisoitu voimakkaasti. Se pitää silti vahvasti suosionsa. Varhaiskasvatuksessa hyödynnettyjä rangaistuksia, jotka ovat jälki-istunnon kaltaisia, ovat hiljaisten pöytien ääreen siirtäminen ja jäähyenkin. Näiden molempien toimintatapojen ongelmat

ovat jälki-istunnon kaltaisia. Ne tuottavat lapselle häpeää ja ovat erittäin tehottomia. Se, miten menetelmiä käytännössä sovelletaan rangaistuksen ominaisuudessa, tekee niistä huonosti toimivia. Jäähypenkkiin sovelletaan hyvinkin mustavalkoista tekniikkaa; huonosti käyttäytyvä lapsi laitetaan rangaistukseksi istumaan tuolille. Tuolilla istumisen ajan määrittää lapsen ikävuosia vastaava minuuttimäärä. Jos lapsi on aggressiivinen tai suuren tunnekuohun vallassa, ei jäähypenkillä istuttaminen ole järkevää. Lapsen oma kokemus tunteiden ja hallinnan menettämisestä on jo itsessään pelottavaa ja hankalaa. Jos lapsi tässä tunnemyrskyssä laitetaan jäähypenkillä istumaan, joutuu hän selviytymään haastavasta tilanteesta aivan yksin. Ja jos jäähypenkiltä pois pääsemisen ehdoksi asetetaan, että lapsen on rauhoituttava, opetetaan lapselle tunteiden tukahduttamista tunteiden säätelyn sijaan. Näin ollen ei jäähypenkki, eikä jälki-istunto näin käytettynä opeta lapselle yhtään mitään, päinvastoin. Sen soveltaminen näin mustavalkoisena voi ruokkia lapsen suhtautumista päiväkotiin sekä siellä kasvatusvastuussa oleviin aikuisiin kielteisenä. (Ahonen 2017, 230.)

Hiljaisten pöytätehtävien tekemisestä ei aiheudu lapselle todennäköisesti yhtä suurta häpeää kuin jäähypenkillä istumisesta, vaikka rangaistusmetodina tämänkin seuraukset ovat kehnot. Jos esimerkiksi ylivilkas lapsi siirretään rangaistuksena hiljaisten pöytätehtävien ääreen, oppii hän todennäköisesti itsesäätelyn sijaan inhoamaan keskittymistä vaativia pöytätehtäviä, joita varmasti koulumaailmassa tulee eteen runsaasti. Lapsen mieleen saattaa pöytätehtävistä nousta peikko, joka estää kivaan yhteiseen tekemiseen osallistumisen. Lapsi jää myös ilman kokemusta siitä, miten hän olisi ryhmätilanteessa kasvattajan tukemana onnistunut säätelämään käyttäytymistään, jonka jälkeen olisi ollut mahdollista yhteiseen toimintaan osallistuminen. (Ahonen 2017, 230–231.)

Filosofian tohtori Tina Bryson ja psykiatrian professori Daniel Siegel kertovat artikkelissaan, että jäähypenkki ei ole toimiva menetelmä, ja viimeisimpien tutkimusten mukaan siitä saattaa olla haittaa kehittyville aivoille. Tutkimuksissa on todistettu, että jatkuvasti jäähypenkillä joutuminen muuttaa aivojen toimintaa fyysisesti. (Bryson & Siegel 2014.)

Brysonin ja Siegelin (2014) mukaan yleensä jäähypenkissä on kyse eristämisestä. Vaikka menetelmää olisi käytetty rauhallisesti ja rakastavasti, jäähypenkki osoittaa lapselle, että virheen tehtyään ja ollessaan emotionaalisesti vaikeassa tilassa, heidät pakotetaan olemaan yksin. Tällaisissa tilanteissa lapsen ollessa tunteidensa vallassa hän tarvitsee aikuisen tukea ja apua tunteidensa hallintaan. Kun lapsi ei kykene itsenäisesti tunteidensa hallintaan ja kasvattaja päättää eristää lapsen jäähypenkille lapsen psykologiset tarpeet jäävät huomioidumatta. (Bryson & Siegel 2014.) Filosofian tohtori Mary Lamian (2016) mukaan tällaisissa tilanteissa lapselle pitää opettaa, kuinka toimia tunteidensa vaikutuksen alaisena. Lasta on autettava verbaalisesti kertomaan tunteistaan ja tarpeistaan. Tämä tukee lapsen kehitystä ja auttaa hänen kehittyviä vuorovaikutustaitojaan. Kasvattajalla on usein aikomus ohjata lasta huomaamaan käyttöksensä ongelmat jäähyn päättyessä, mutta Lamian mukaan tämä saattaa olla täysin tehotonta. Sosiaalinen eristäminen vaikuttaa lapsen itsetuntoon negatiivisella tavalla. Lapsi oppii, että hän itse on paha, ei pelkästään hänen käyttöksensä. (Lamian 2016.) Brysonin ja Siegelin (2014) mukaan eristämisen kokemus näkyy fyysisesti lapsen aivoissa; hylkääminen näkyy lapsen aivokuvissa hyvin samantapaisena kuin fyysinen kipu. Usein jäähyy aiheuttaa lapsessa vihan ja uhman tunteita, jolloin menetelmä ei opeta lapsille uusia toimintatapoja. Jäähypenkki saattaa näin jopa pahentaa lapsen käyttäytymisen ongelmia ja tunteiden itsesäätelyä. (Bryson & Siegel 2014.)

Pian artikkelin julkaisun jälkeen Bryson ja Siegel kertoivat kuitenkin, etteivät ole suoranaisesti jäähypenkin käyttöä vastaan, mikäli sitä on käytetty oikein. Heidän mukaansa menetelmän oikea käyttö on lyhyt ja etukäteen selitetty tauko toiminnasta, jota seuraa positiivinen palaute ja kontakti lapsen kanssa. (Bryson & Siegel 2014.)

Filosofian tohtori Mary Lamian (2016) mukaan jäähypenkin käyttö saattaa olla myös kasvattajalle apukeino hallita omia negatiivisia tunteitaan. Tällöin menetelmää on käytetty aikuislähtöisesti. Lapsen käyttäytyessä ei toivotusti kasvattaja saattaa tuntea vihan, häpeän tai stressin tunteita. Lapsen ollessa yksin jäähypenkillä kasvattaja voi itse rauhoittua ja käsitellä omia tunteitaan. Tällöin lapsi jää aivan yksin omien tunteidensa kanssa. (Lamian 2016.)

Kuritusväkivallan käyttö lastenkasvatuksessa on vähentynyt vuosien saatossa, mutta sillä uhkaaminen on vastaavasti lisääntynyt. Suomalaiset suhtautuvat erittäin kielteisesti väkivallalla uhkailuun ja pitävät sitä paljon haitallisempänä lapselle kuin esimerkiksi tukistamista. Erittäin haitallisena nähdään lapsen nälvimi- nen ja vähättely, pelottelu tai se, että lasta altistetaan perheväkivallalle. Lapselle huutaminen hyväksytään osittain, samoin kuin toistuva määrääminen yksin rauhoittumaan. Kuritusväkivallan sijaan on enenevässä määrin lasta rajoitettaessa alettu käyttää jäähypenkkiä. Tämä on saattanut positiivisesti vaikuttaa niin, että lapsiin kohdistuvasta fyysisestä väkivallasta on luovuttu. Asiantuntijat kuitenkin muistuttavat, että lasta ei pidä jättää yksin tunteidensa kanssa, koska vaikutus lapseen on silloin haitallinen. Tutkimukset osoittavat, että henkinen väkivalta on lapselle vähintään yhtä haitallista kuin fyysinen väkivalta. (Hyvärinen 2017, 19.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi varhaiskasvatuksessa käytetyn jäähypenkkimenetelmän haitat ja hyödyt. Tarkoituksena on tuottaa tietoa varhaiskasvattajille jäähypenkin käytöstä: millaisissa tilanteissa jäähypenkkiä käytetään ja miten se menetelmänä toimii.

Selvityskysymyksemme on:

Mitkä ovat jäähypenkin hyödyt ja haitat?

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen, sillä jäähypenkin käyttö herättää paljon keskustelua ja mielipiteitä on monia. Jäähy on edelleen yksi suosituimmista vanhempien käyttämistä kurinpitokeinoista. Se on myös yksi lastenlääkärien ja kasvatustammattilaisten eniten suosittelemista keinoista lasten rauhoittamiseen. Tutkimusten mukaan jäähy ei ainoastaan ole tehoton, vaan myös haitallinen lapsen kehitykselle. (Forsberg 2014.)

6 Tulosten yhteenveto

Kuten kirjallisuuskatsauksestamme käy ilmi, jäähypenkki herättää paljon mielipiteitä. Aiheeseen liittyy monia erilaisia näkökumia, joista jokaiselle on oma paikkansa. Jäähypenkkimenetelmän haitoista ja hyödyistä on paljon tutkittua tietoa. Tärkeintä keräämämme tiedon perusteella on se, että lasta tuetaan tunteidensa kanssa ja ohjataan positiivisella tavalla. Lapsen jättäminen yksin hänen ollessaan tunteidensa vallassa on todella haitallista lapselle monella eri tavalla.

On tärkeää huomioida, pidetäänkö jäähypenkkiä rauhoittumis- vai rangaistusmenetelmänä. Tähän vaikuttaa paljolti lapsen oma kokemus tilanteesta ja se miten kasvattaja sen hänelle rakentaa. Kasvattajalla on ratkaiseva rooli siinä, kokeeko lapsi, että tilanne on rangaistus, vai onko tilanne mahdollisuus rauhoittumiseen ja omien tunteiden käsittelyyn. Kasvattajan ja lapsen välinen suhde ja vuorovaikutus ovat suuressa osassa puhuttaessa lapsen käytöksen haasteista ja niiden käsittelystä. (Dunlap ym. 2004).

Tutkimusten mukaan jäähypenkki rangaistusmenetelmänä saattaa aiheuttaa lapsessa pelon tunteita, ja nämä pelon tunteet heijastuvat lapsen toimintaan. Aikaisempien tutkimusten mukaan jäähypenkki menetelmänä ei tue lapsen tunteiden hallinnan tai itsesäätelyn taitojen kehittymistä, vaan saattaa jopa vaikeuttaa lapsen tunnetaitojen vahvistumista. Aikaisempien tutkimusten mukaan jäähypenkin käyttö on lapselle haitallista niin sosiaalisesti kuin psyykkisestikin. Tutkimusten mukaan jäähypenkki käyttö vaikuttaa lapsen aivojen fyysiseen kehitykseen negatiivisesti. (Bryson & Siegel 2014.)

Tutkimusten mukaan jäähypenkkimenetelmää käytettäessä pahinta lapselle on eristäminen muista. Lapsen jättämisellä yksin tunteidensa kanssa on haitallisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 112.) Ihmisellä on tarve kuulua sosiaaliseen ryhmään. Muusta ryhmästä eristykseksi tuleminen estää tämän perustarpeen toteutumisen. Jos lapsi kokee olevansa pidetty ja hyväksyty ryhmän jäsen, se tukee hänen kehitystään. (Repo 2013, 125.)

Ahonen (2017) suosittelee, että jäähyenkkiä käytetään harkiten ja vain yli 3-vuotiaille lapsille. Kun jäähyenkkinen menetelmää tarkastellaan rauhoittumismenetelmän näkökulmasta se voi olla hyvin toimiva ja oikein käytettynä se tukee lapsen itsesäätelyn taitoja.

Tutkimusten mukaan oikein käytettynä jäähyenkkinen menetelmän tarkoitus on opettaa, hoivata ja rohkaista positiivista käytöstä. Jäähyenkkinen menetelmää pitäisi käyttää vain, jos muut keinot on koettu tehottomiksi. Menetelmää pitäisi käyttää vain harvoin ja tietynlaisen käytöksen ilmetessä, esimerkiksi lapsen aggressiivinen käytös itseään tai muita kohtaa. (Dunlap ym. 2004.)

On tärkeää muistaa, lapsen käytös ja lapsi itse ovat eri asia. Ei ole tuhmaa tai ilkeää lasta, vaikka käytös ei olisikaan hyväksyttävää. Jokainen voi oppia hyvää käytöstä. Lapsi pitää tärkeänä, että hän ei jää yksin hankalissa tilanteissa, vaan kasvattaja jakaa lapsen kokemukset ja tunteet hänen kanssaan sekä ohjaa lasta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017h.)

Lapsen oma kokemus hallinnan menettämisestä on jo itsessään lapselle pelottavaa ja hankalaa. Jos lapsi tässä tunnemyrskyssä laitetaan jäähyenkille istumaan, joutuu hän selviytymään haastavasta tilanteesta aivan yksin. Ja jos jäähyenkiltä pois pääsemisen ehdoksi asetetaan, että lapsen on rauhoituttava, opetetaan lapselle tunteiden tukahduttamista tunteiden säätelyn sijaan. (Ahonen 2017, 230.) Lapsen käyttäytyessä impulsiivisesti tai aggressiivisesti hänen on tärkeä saada heti aikuisen tukea. Lapsi tarvitsee aikuista nimeämään tunteitaan sekä kestävämpään tunteen voimakkuuden kanssa, sekä purkamaan tilannetta. Aikuisen tehtävä on sanoittaa tilannetta lapselle, nimetä lapsen läpikäymiä tunteita sekä luoda turvallinen ympäristö lapselle ja auttaa häntä saamaan järjestys sisäiseen maailmaansa. (Repo 2013, 135.)

Tutkimuskysymyksemme oli: Mitkä ovat jäähyenkin haitat ja hyödyt. Tutkimamme tiedon perusteella haitat ja hyödyt riippuvat täysin siitä, kuinka kyseistä menetelmää on käytetty. Eristävää rangaistusta parempi vaihtoehto on vahvistaa lapsen hyvää käytöstä esimerkiksi kehumalla ja kannustamalla. Jäähyenkki on siis menetelmänä toimiva, mikäli sitä on käytetty positiivisella ja lasta tukevalla tavalla. Lasta ei saa eristää muista, eikä jättää yksin tunteidensa

kanssa. Kasvattajan tehtävä on tukea lasta tunteidensa keskellä, nimetä tunteita lapselle ja opettaa oikeanlaisia toimintatapoja.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessimme on ollut haastava mutta antoisa. Ryhmädynamiikkamme on toiminut loistavasti. Haastetta lisäsi opinnäytetyön kirjoitusvaiheessa muut opinnot sekä jokaisen henkilökohtainen työelämä. Saimme kuitenkin aika- taulumme sovitettua. Koko prosessimme ajan olemme pohtineet ja reflektoineet opinnäytetyömme aihetta sekä omaa toimintaamme toistemme kanssa.

Olemme olleet hienosti toistemme apuna ja tukena koko opinnäytetyöprosessin ajan. Jokainen meistä on tehnyt töitä yhteisen tutkimuksemme eteen tasapuolisesti. Työskentelymme on ollut kokonaisvaltaista ja jatkuvaa. Opinnäytetyöprosessimme alkoi tammikuussa 2017. Olemme siitä asti syventyneet teemaan ja aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin.

Jäähyphenkin käyttö varhaiskasvatuksessa on aiheena tärkeä, sillä kasvattajilla on usein erilaisia näkemyksiä menetelmän toimivuudesta ja sen oikeanlaisesta käyttötavasta. Jäähyphenkki- termi herättää paljon erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä. Opinnäytetyömme kertoo paljon siitä, kuinka jäähyphenkkiä pitäisi käyttää, ja miten käytettynä siitä olisi eniten hyötyä lapselle. Aihe on yhä ajankohtaisempi ja ristiriitaisempi uusimman tutkitun tiedon valossa.

Mielestämme tutkitun tiedon etsiminen oli mielenkiintoista. Aluksi luulimme, että aihetta on tutkittu vain vähän, jos ollenkaan, mutta huomasimme olevamme väärässä. Yhdysvalloissa jäähyphenkki (Time-Out) on suuressa suosiossa oleva kasvatustapa. Jäähyphenkin käyttöä, sen haittoja ja hyötyjä, on alettu yhä enemmän tutkia Yhdysvalloissa ja englanninkielisiä lähteitä löytyi runsaasti.

Oli mielenkiintoista, että jäähyphenkki käytettynä muista eristävällä tavalla aiheuttaa jopa fyysisiä muutoksia lapsen aivoille. Muusta ryhmästä eristäminen vaikuttaa myös lapsen kykyyn luottaa aikuiseen, sekä asettaa lapsen suurempaan riskiin tulla kiusatuksi. On ollut upeaa huomata, kuinka tutkimusten mukaan positiivinen näkökulma, lapsen rakastava huomioiminen tukevat lapsen

kehitystä. On tärkeää ymmärtää, kuinka suuri merkitys kasvattajan ja lapsen välisellä suhteella on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Tunnetaitojen ja itsesäätelyn sinnikkäs harjoittelu ja positiivinen, kannustava ilmapiiri ovat tukevat lapsen oppimista.

Jäähypenkkimenetelmästä puhuttaessa on tärkeää muistaa, että eristävää rangaistusta parempi vaihtoehto on vahvistaa lapsen hyvää käytöstä esimerkiksi kehumalla ja kannustamalla. Muita keinoja ja menetelmiä lapsen käytöksen ongelmien ratkaisemiseksi on hyvä kokeilla ennen jäähypenkkimenetelmän käyttöönottoa.

Jäähypenkki voi olla menetelmänä toimiva, mikäli sitä on käytetty positiivisella tavalla. Lapsen ollessa tunteidensa vallassa hän tarvitsee aikuisen tukea ja apua tunteidensa hallintaan. Kasvattajan läsnäolo, hoiva ja turvallisuus tukevat lapsen kehitystä ja auttavat lasta oppimaan uusia, toimivampia toimintatapoja.

Olemme pohtineet, miten ja millaisissa tilanteissa käyttäisimme työssämme jäähypenkkimenetelmää. Jäähypenkkiä käytetään usein varhaiskasvatuksessa. Pohdimme, että jos itse kasvattajina käyttäisimme kyseistä menetelmää, on tärkeää muistaa eristämisen vaikutukset lapseen. Mikäli joku meistä käyttäisi jäähypenkkiä varhaiskasvatuksessa, huomioisimme lapsen tuen tarpeen kyseisessä hetkessä, olisimme kasvattajina läsnä ja auttaisimme lasta tunteidensa hallinnassa.

Opimme opinnäytetyöprosessilta paljon, ja olemme syventyneet aiheeseemme kunnolla. Voimme kaikki hyötyä tästä opinnäytetyöstä tulevissa töissämme. Yksi meistä työskentelee varhaiskasvatuksen ja kaksi lastensuojelun työkentällä. Varhaiskasvatukseen opinnäytetyötämme voi käyttää hyödyksi sellaisenaan ja lastensuojelun työkentällä soveltaen.

Tutkimusta aiheesta voisi syventää esimerkiksi koulumaailmaan, jossa jäähypenkin kaltainen rangaistusmenetelmä jälki-istunto on yhä vahvasti läsnä. Millaisia vaikutuksia jälki-istunnolla on lapselle ja lapsen käytökselle? Jäähypenkkiin liittyviä kokemuksia ja tuloksia olisi myös mielenkiintoista kuulla suoraan varhaiskasvattajilta. Hyvä tutkimuksen aihe olisi varhaiskasvattajien mielipiteiden ja kokemusten koostaminen jäähypenkin käytöstä ja sen tehokkuudesta.

Mielestämme jäähypenkistä puhuttaessa tärkeää on huomioida lapsen sisäinen maailma ja tunnetaitojen kehittymisen tukeminen lapsen ollessa reaktiivisessa tilassa. Kasvattaja voi omalla sensitiivisyydellään ja hyvällä pedagogisella oteellaan vaikuttaa lapsen käytökseen. Kasvattajan on oltava se, joka auttaa lasta järjestelemään sisäistä maailmaansa tunteiden ollessa vaikeasti hallittavissa.

*Jokaisen kasvattajan pitää muistaa,
että eräänä päivänä lapset
seuraavat heidän esimerkkiään,
eivät heidän ohjeitaan.*

(Tuntematon 2018.)

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Juva: Bookwell Oy.

Dunderfelt, T. 2012. Tunnista temperamentit – väriä elämään ja itsetuntemukseen. Juva: PS-kustannus.

Dunlap, G. Fox, L. Hemmeter, M.L. & Strain, P. 2004. The Role of Time-out on a Comprehensive Approach for Addressing Challenging Behaviors of Preschool Children.

Forsberg, T. 2014. Yle uutiset. Jäähy tehoton ja jopa vahingollinen lapsen kehitykselle. yle.fi/uutiset/3-7491055 Luettu 12.7.2017.

Harkness, K. 2011. The importance of physical environment in child care. <http://www.troyrecord.com/article/TR/20110224/NEWS/302249961> Luettu 14.12.2017.

Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut!-turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY.

Kirves, L & Stoor-Grenner, M. 2018a. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisu. <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf> Luettu 12.1.2018.

Kirves, L & Stoor-Grenner, M. 2018b. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto www.slal.fi/doc/Kiusaavatko20pienetkin20lapset1.pdf Luettu 20.2.2018.

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa -havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. painos. Juva: PS-kustannus.

Lamian, M. 2016. Psychology today. Why Time-Outs Need a Time Out. www.psychologytoday.com/blog/intense-emotions-and-strong-feelings/201606/why-time-outs-need-time-out Luettu 18.2.2018.

Learning Theories. 2017. Psychological Behaviorism (Staats). www.learning-theories.com/psychological-behaviorism-staats.html Luettu 18.2.2018.

Lundan, A. 2012. Konstit vähissä? Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin. Juva: PS-kustannus.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017a. 4-5-vuotiaan fyysinen kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-fyysinen-kehitys/ Luettu 17.2.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017b. 4-5-vuotiaan älyllinen kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-alyllinen-kehitys/ Luettu 17.2.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017c. 5-6-vuotiaan älyllinen kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-alyllinen-kehitys/ Luettu 17.2.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017d. 4-5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/ Luettu 17.2.2018

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017e. 5-6-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/ Luettu 17.2.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017f. 4-5-vuotiaan sosiaalinen kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/ Luettu 17.2.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017g. 5-6-vuotiaan sosiaalinen kehitys. www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/ Luettu 17.2.2018.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017h. Haastavat tilanteet päiväkodissa. www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen-ja-pienet-lapset/haastavat-tilanteet-paivakodissa/ Luettu 27.1.2018.

Martinelli, K. 2018. Child Mind Institute. Are Time Outs: Harmful to Children? <https://childmind.org/article/are-time-outs-harmful-kids/> Luettu 18.2.2018.

Mäkelä, J. 2018. Lastenpsykiatri. Psykoterapeutti. Erityisasiantuntija. Pedagoginen sensitiivisyys- luentosarja. 9.2.2018. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Luentomuistiinpanot.

Ojanen, T. Ritmala, M. Sivén, T. Vihunen, R & Vilén, M. 2011. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf Luettu 15.2.2018.

Opetushallitus. 2018a. Varhaiskasvatus. www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus Luettu 15.2.2018.

Opetushallitus. 2018b. Esiopetus. www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus Luettu 10.2.2018.

Opetushallitus. 2018c. Esiopetuksen järjestäminen. www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus/esiopetuksen_jarjestaminen Luettu 10.2.2018.

Opetushallitus. 2018d. Esiopetuksen toteuttaminen. www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus/esiopetuksen_toteuttaminen Luettu 10.2.2018.

Quetsch, L. Wallace, N. Herschell, A. McNeil, C. 2015. Weighing in on the Time-out Controversy- an empirical perspective. West Virginia University.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: PS-kustannus.

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J. 2015. Stressin säätely -kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Juva: PS-kustannus.

Siegel, D & Bryson, T. 2014. Time. Time-Outs' Are Hurting Your Child. <http://time.com/3404701/discipline-time-out-is-not-good/> Luettu 18.2.2018.

Sinkkonen, J. 2014. Yle uutiset. Taskinen, J-P & Winberg, V. Pitelemättömästi aggressiivisia lapsia yhä enemmän. yle.fi/uutiset/3-6482884 Luettu 26.2.2018.

Särkkä, S. 2012. Leikin ohjaamisen merkitys päiväkodin kasvatustyössä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö, elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen koulutus. Pro gradu -tutkielma. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83588/gradu05924.pdf?sequence=1> Luettu 18.2.2018.

Terve.fi. 2018. Raskaus ja lapset. Lapsen aggressio. www.terve.fi/koululainen/lapsen-aggressio Luettu 26.2.2018.

US National Library of Medicine. National Institutes of Health. 2005. www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1226164/ Luettu 18.2.2018.

Varhaiskasvatuslaki 580/2015

Verkkouutiset. 2017. Jantunen, H. Jäähypenkki on korvannut piiskan lasten kasvatuksessa. www.verkkouutiset.fi/jaahyphenkki-on-korvannut-piiskan-lasten-kasvatuksessa/ Luettu 31.3.2018.

Webster-Stratton, C. 2018. Incredible Years. Time Out Works Because of Quality of Time in.